

Herfst-Winter 2010 nr. 218

foto Wim Pauw

IVN

ENSCHEDÉ

VERENIGING voor NATUUR- en MILIEU-EDUCATIE

GIDSENGIDS

AGENDA

Wanneer	Start	Activiteit	Waar / info
18 nov.	19.30 u	Zoogdieren door Roeleke Steentjes	NIVONcentrum t. 4780392
20 nov.		Landelijk IVN ledendag	Hilversum
7 dec.	14.00 u	Bestuursvergadering	t. 4311364
14 dec.	14.00 u	Wandeling Buurserzand voor leden	Stendermolenweg bij boswachterswoning
15 jan.	14.00 u	Nieuwjaarsbijeenkomst m/wandeling Park Stokhorst	NIVONcentrum Dotterbloemstreaat, t. 4336990
31 maart	19.30 u	Algem.LedenVergadering	NIVONcentrum, 4336990
19 juni	14.00 u	Wandeling Aamsveen	ppl. Sagenweg, hoek Aamsveenweg, t.4780392
2 okt.	14.00 u	Wandeling Lonnekerberg	Witte hek L.O. aan de Bergweg, t. 4780392

Voor informatie kijk ook op www.ivn.nl/enschede, in TC Tubantia en Huis aan Huis.

Graag uw e-mailadres of wijziging daarvan doorgeven aan het secretariaat.
Van het bestuur

Interne wandelingen: als je mee wilt wandelen dan is het verstandig je van te voren aan te melden (e-mail of telefoon).
Dit geldt ook voor het voorlopen van publiekswandelingen.

Op 21 mei 1960 is het IVN officieel opgericht. Van 21 mei 2010 tot 21 mei 2011 wordt dit jubileum landelijk gevierd. Landelijk worden een aantal activiteiten opgezet .

Uitnodiging voor een AVOND OVER ZOOGDIEREN

Op donderdag **18 november van 19.30 uur** tot uiterlijk 22.00 uur zal Roeleke Steentjes voor ons een avond verzorgen over zoogdieren. De locatie is het NIVON-centrum aan de Dotterbloemstraat.

Roeleke is lerares van het Stedelijk Lyceum locatie Zuid. Na afloop van de veldwerkdagen voor de brugklassers dit voorjaar bood ze ons deze avond aan. Ze heeft hem eerder al eens gemaakt.

Het wordt ongetwijfeld een heel leuke en leerzame avond!
We rekenen op een grote opkomst!

Uitnodiging voor onze Nieuwjaarsbijeenkomst

zaterdag 15 januari start 14.00 uur

Wij starten bij het NIVONcentrum aan de Dotterbloemstraat voor een wandeling door glooiend Park Stokhorst (1,5 uur).
Via oude oprijlanen, waar eiken staan die wel 130 jaar oud zijn, lopen we door een wijk die aangepast is aan een prachtig glooiend landschap op een (kei)leemlaag. Verderop steken we de Noordesmarkerweg over en komen in een deel van de wijk met riante tuinen. Daarna vanuit de Twickellaan bijv. kijken we uit op de Linderes. Via de Driehoeksweg, Kleine Linderesweg en Sleutelbloemweg lopen we terug. Na afloop zorgen we voor iets lekkers. We rekenen natuurlijk op jullie komst.

Jubileumjaar

Zowel de landelijke vereniging als onze afdeling bestaan dit jaar vijftig jaar. Vijftig jaar is een mijlpaal. Een terugblik en een toekomstvisie op onze afdelingsactiviteiten is hier op zijn plaats.
Vijftig jaar is herdenken, waar staan we nu en waar gaan we naar toe?.
Vijftig jaar is ook iets om te vieren, blij zijn dat we al vijftig jaar bestaan.
Wij bedanken de leden van het eerste uur voor hun geweldige inzet die onze afdeling maakt wat ze nu is, namelijk een vereniging met bestaansrecht.
Ook willen wij leden en ereleden die ons de afgelopen jaren ontvallen zijn, in dit jubileumjaar herdenken.
Wij weten dat zij een bijzondere plaats in onze vereniging innemen.

Het bestuur van onze afdeling heeft gemeend om dit bijzondere jaar niet zonder aandacht voorbij te moeten laten gaan.

Daarom heeft het bestuur een commissie benoemd, die met voorstellen moest komen. Opdracht was: een receptie voor genodigden en een programma voor de leden van onze afdeling.

De commissie bestond uit Emmy Hoyer, Wim Pauw en Hanneke van Dorp.

Zij zijn voortvarend te werk gegaan en hebben ons verrast met een origineel en professioneel programma, waarbij creativiteit tot in details uitgewerkt werd.

De verslagen van de receptie 17 september en het uitstapje op 18 september vindt u elders in deze GidsenGids.

Het bestuur wil de leden van de feestcommissie hartelijk danken voor het vele werk dat zij verricht hebben.

Ook in de plaatselijke pers en op radio Enschede is er aandacht geweest voor ons jubileum.

In de Twentsche Courant Tubantia stond op zaterdag 4 september een prima artikel over het wel en wee van onze afdeling. Een prachtige foto met Hanneke van Dorp en Tieme Mulder bijeen in de Heemtuin, maakte het artikel compleet.

Op uitnodiging van Jan Oostindië van Radio Enschede zijn Hanneke van Dorp en ondergetekende, als haar secondant, naar de studio geweest om een opname te maken over de historie en de huidige activiteiten van onze afdeling.

Deze opname is uitgezonden op zaterdag 4 september tussen 11.00 – 12.00 uur in het programma Natuurlijk Enschede, van Radio Enschede.

Het is een goede zaak voor onze vereniging dat wij veel positieve publiciteit hebben gekregen.

Tot slot willen wij iedereen bedanken die hand en spandiensten heeft verricht om de festiviteiten tot een succes te maken.

Ook willen wij op deze plaats het bestuur van Stichting de Vlaskamp bedanken voor de bereidwilligheid om ons financieel bij te staan.

Zonder hun bijdrage was dit niet mogelijk geweest.

Wij heb brieven en mailtjes ontvangen waarin men ons bedankte voor de uitstekend verzorgde receptie en het uitstapje. Men was blij dat men IVN-er was.

Namens het bestuur, Dirk Nijenboer

Van de penningmeester

In het voorjaar van dit jaar heb ik alle leden een acceptgiro gestuurd voor de betaling van de contributie of donatie over het jaar 2010.

Van de meesten van u heb ik het bedrag ontvangen.

Wil degene die nog niet bij deze meerderheid behoort alsnog de contributie of donatie overmaken?

Graag zo spoedig mogelijk, omdat het einde van het jaar weer nadert.

De bedragen zijn: leden € 15,00; huisgenootleden € 3,50; donateurs € 12,00. S.v.p. overmaken op rekeningnr.: 83.88.83, tnv. IVN afd.Enschede, Enschede.

Bij voorbaat mijn dank, Dirk Nijenboer (t. 4311364 / e. dendirk@home.nl)

Verlag wandeling bij de Harrevelder Schans

Het plekje dat (haast) niemand weet

Lang geleden, toen ik een jaar of 8 was, kreeg ik een boekje van W.G. Van der Hulst op mijn verjaardag. Het boek had de titel: Het plekje dat niemand wist. Het ging over een meisje dat een geheime plek had waar ze kon wegdromen en haar eigen wereld kon creëren. Er was maar één iemand met wie ze die plek deelde, en dat was een heel speciaal vriendje.

Op 6 september jl. heb ik, samen met Dirk (mijn speciale vriendje) en Hanneke en Frieda, ook zo'n plekje ontdekt. Vlak onder de rook van Enschede. Er was voor de IVN-leden een wandeling gepland naar de Harrevelder Schans.

Eigenlijk zou ik het liefst niet willen vertellen waar dat is en het lekker voor mezelf houden. Maar ja, ik heb beloofd er een stukje over te schrijven, en bovendien was de wandeling aangekondigd in de GidsenGids, dus het is een beetje een publiek geheim.

Hier volgt dus het verslag van een wandeling op een heel bijzondere en mooie locatie. Verzamelpunt was de parkeerplaats van het TPZ Helmerzijde. Hanneke, Frieda, Dirk en ik hebben op de parkeerplaats lang staan te wachten maar er kwam verder niemand opdagen en dus zijn we met z'n vieren er op uit gegaan. Het was guur weer, bewolkt en snoeiharde wind. Wij waren stiekem een beetje blij dat er niet zo veel mensen waren om mee te wandelen op deze tocht. Je moet er toch niet aan denken dat je met tientallen mensen naar een "geheime plek" gaat?

We reden op de weg van Buurse naar Haaksbergen, toen Hanneke zei: daar moet je parkeren en aan de overkant van de weg is de ingang. Die ingang hadden we anders waarschijnlijk nooit gevonden. Het was zoiets als een "gat in de heg".

Toen waren we opeens op een plek waar alles anders was. De zon brak door en omdat deze plek niet alleen een beetje geheimzinnig was, maar ook een beschutte plek leek het net of we in een andere wereld terecht waren gekomen.

Nog nooit heb ik op zo'n klein grondgebied zo'n biodiversiteit gezien. Heide, moeras, gras, heuveltjes, waterpartijen, wat was daar veel te zien! Er waren plekken met afgeplagde grond, zodat de oorspronkelijke vegetatie weer een kans krijgt.

Hanneke, met haar grote kennis van zaken wat de natuur betreft, wees ons op allerlei dingen die we anders waarschijnlijk over het hoofd hadden gezien. Paddenstoelen waren er ook te zien, en vele soorten insecten, van vlinders tot libellen.

We speurden vooral naar de Klokjesgentiaan en het Gentiaanblauwtje. We hadden geluk, we vonden de Klokjesgentianen, en ze bloeiden nog. Het

bijzondere was, dat we eitjes van het Gentiaanblauwtje op de planten ontdekt hebben.

Het Gentiaanblauwtje

Het gentiaanblauwtje is een zeer gespecialiseerde dagvlinder die voor zijn overleving afhankelijk is van de bloemen van den klokjesgentiaan en verschillende soorten knoopmieren.

Na de paring zet het vrouwtje haar eitjes meestal af op de bijna volgroeide, maar nog gesloten bloemknoppen van klokjesgentiaan. Gemiddeld zetten ze zo'n zeven eitjes per bloemknop af, waarvan er slechts twee tot drie rupsen het vierde rupsstadium halen. Na 10 dagen kruipt de larve uit het ei en eet zich een weg naar de zachte bloemdelen in het binnenste van de bloem. Na 10 dagen kruipt de larve weer naar buiten en laat zich op de grond vallen. Hier wacht de rups geduldig op een mier van het geslacht *Myrmica* zoals de bossteekmier. Deze neemt de rups mee naar het mierennest. De rups scheidt een stof af die precies overeenkomt met dat van larven van de mier. De mieren beschermen en voeden de rups met mierenlarven en –eitjes, maar ook met prooien van de mieren. De rups parasiteert op de mieren, deze specifieke vorm van parasitisme wordt broedparasitisme genoemd. In begin van de volgende zomer is de rups volledig ontwikkeld en vindt de verpopping plaats. Na een popstadium van drie weken komen begin juli de eerste vlinders uit de pop en verlaten zo snel mogelijk het mierennest. De mannetjes en vrouwtjes zoeken elkaar op waarna de cyclus zich herhaalt. De vlinder vliegt in één generatie per jaar van begin juni tot eind augustus, met een piek tussen 20 juli en 20 augustus.

De Harrevelderschans

Je kunt je nu niet meer voorstellen dat een versterking als deze schans enige militaire betekenis kon hebben. Ik zou zeggen: vriend of vijand laat deze schans links of rechts liggen en trek er langs, die paar soldaten kunnen geen kwaad.

Maar ja, vroeger was dit wel anders. Er waren maar enkele begaanbare zandwegen en bevaarbare beken. En het was juist deze plek waar deze bijeen kwamen n.l. De Schipbeek of Buurserbeek en een oude Hessenweg van Deventer naar het Munsterland.

De Staten Generaal lieten in 1590 de Harrevelderschans graven om het handelsverkeer tussen het bisdom Munster en Deventer te controleren. De schans lag midden in vijandelijk gebied. Twente en Salland waren nog in Spaanse handen.

Maar de bevrijding stond voor de deur. De Staten Generaal veroverden in 1591 Deventer en Zutphen. Pas in 1597 verovert Prins Maurits Bredevoort, Groenlo, Enschede, Ootmarsum en Oldenzaal.

De Harrevelderschans is één van de weinige oude vestingwerken in Nederland die vier hoeken telt, bestaande uit zogeheten halfbastions. De schans is in 1976 deels in oude glorie hersteld.

De gracht is uitgediept en de bomen op de binnenplaats gekapt. De oude eiken en jeneverbessen op de wallen zijn gespaard. Het uitgestrekte heideterrein tussen Haaksbergen en Buurse, waar de vier eeuwen oude schans is aangelegd, is van de vereniging Natuurmonumenten en voor wandelaars meer dan de moeite van een bezoek waard.

De enige dissonant was het verkeer dat je langs de weg hoorde en zag rijden. Verder was het een perfecte middag in een bijzondere omgeving.

Rita Nijenboer-Slothouber

Verslag IVN-dag in Norg 25 september voor jeugdbegeleiders

Drie personen: Ineke Muysers, Lidy schans en Frieda Zielman gingen naar de uitwisselingsdag voor jeugdbegeleiders in Norg. Jammer dat Wim Pauw en Pim Bosman door persoonlijke redenen niet mee konden.

Bij binnenkomst kregen we een badge met naam (die ik al dadelijk kwijtraakte maar aan het eind van de dag toch nog weerkreeg) en dan is er koffie.

We werden in het zéér functionele gebouw de Brinkhof van Norg welkom geheten door Marit Stokkentreeff van de organisatie van deze dag. Ze vertelde dat tevens het zestig jarig bestaan van IVN afdeling Norg gevierd werd. Jan Watermulder van IVN Norg kreeg namens het hoofdbestuur "het" schilderij met de waterlelie aangeboden. Verder sprak de wethouder van de gemeente Noorderveld.

Beatrijs van de Lisdonk, van de workshop “Het nieuwe Natuurbeleven” vertelde heel inspirerend en indringend over de noodzaak kinderen de natuur te laten “beleven”. We hoorden over en hebben samen gepraat over de “groene maatschappelijke stage”.

Toen was het al tijd voor een heerlijke lunch en hadden we nog wat tijd om de inbreng van de verschillende IVN-groepen te bekijken.

Ik wordt er altijd helemaal warm van als ik zie hoeveel mensen zich vooral voor kinderen in de natuur inzetten.

's Middags was het tijd voor de workshops. Ineke had zich opgegeven voor “beleef de natuur door de zoeker van je camera”. Het viel haar een beetje tegen.

Lidy en ik hadden ons opgegeven voor “kruiden en kinderen: EHBO uit de natuur”. Dat was wel leuk, al zien wij ons niet (zoals we gedaan hebben) een zalfje van klimopbladeren maken, buiten op een gasbrander. Zo'n zalfje is goed tegen insectenbeten.

Maar zoiets samendoen met mensen die je niet kent is leuk. We hebben er toch veel van opgestoken.

Conclusie: de dag was ondanks de vele deelnemers heel erg goed georganiseerd. Het liep op rolletjes en door de gesprekken met andere IVN-ers is zo'n dag heel inspirerend.

Frieda Zielman.

50 Jaar IVN afdeling Enschede

Om dit jubileum te vieren werd er vrijdag 17 september 2010 een receptie gehouden in het restaurant van het Museum TwentseWelle.

Deze receptie was goed bezocht en zeer geslaagd te noemen. De locatie was plezierig, de tafels opgefleurd met tafel-decoraties en de sfeer was prima.

Na het bestuur gefeliciteerd te hebben met het heugelijke feit dat de IVN een halve eeuw bestond, waren vele genodigden binnen de kortste keren onder het genot van een kopje thee of koffie en een plak krentewegge in een geanimeerd gesprek verwickeld met oude bekenden of nieuwe onbekenden. De leden en oud-leden kregen bij aankomst een collage van foto's van IVN activiteiten van vroeger en nu. Deze collage was speciaal samengesteld door Heddie Zorn ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van onze afdeling.

De voorzitter, Hanneke van Dorp, heette iedereen van harte welkom, gaf een korte uiteenzetting van de activiteiten van de IVN afdeling Enschede in de afgelopen 50 jaar en schetste de plannen voor de toekomst.

De heer van Agteren, wethouder van o.m. milieu, verkeer en recreatie feliciteerde het bestuur namens de Gemeente Enschede. Hij benadrukte het belang van de IVN en bedankte de afdeling voor het vele werk dat verzet werd en wordt. Hij bood een kruiwagen vol cadeaus aan, waaronder een grondboor, loepen en allerlei materialen om met schoolkinderen onderzoek te doen. Ook bood hij de vereniging een bedrag onder couvert aan.

Marijke Wester, consulente van Natuur en Milieu Overijssel, bracht de felicitaties over van het Landelijk Bestuur en overhandigde namens hen een schilderij. Namens de collega's van Natuur en Milieu Overijssel bood zij een tas met educatieve materialen aan.

Het bestuur mocht van haar zusterorganisaties van Hengelo, Oldenzaal en Lossler en de Stichting Natuur en Milieuraad Enschede geldbedragen en waardebonnen onder couvert in ontvangst nemen.

Voordat er, onder begeleiding van gidsen, een rondleiding door het museum werd gehouden, werd de innerlijke mens versterkt met luxe broodjes en soep. De rondleiding was een succes. Ook voor mensen die het museum al eerder bezocht hadden. De gidsen legden uit hoe de digitale informatie werkte en beantwoordden de vragen die gesteld werden.

Na het museum-bezoek, werd in het restaurant nog een hapje en een drankje genuttigd, waarna men voldaan huiswaarts keerde met een herfsttjloos-bol als aandenken.

Hulde aan de jubileum-commissie!

Rita Nijenboer-Slothouber

50 jaar IVN afdeling Enschede

Om dit jubileum “gezellig in IVN-stijl” te vieren, waren alle leden, huisgenootleden en donateurs uitgenodigd voor een uitstapje op zaterdag 18 september 2010.

Nu staan IVN-mensen gelukkig niet bekend als feest-beesten. In de zin van: feest is veel alcohol consumeren, in polonaise lopen en zingen in de bus over een potje vet dat op de tafel gezet zou zijn.

Dit werd een *gezellig* feest! Dat stond in de uitnodiging, en dat is helemaal waar gemaakt!!!

Hier volgt het verslag van een bijzonder geslaagde, gezellige en leerzame dag. Een echte feestdag, met als heel klein min-puntje dat we aan het eind van de dag wel een pondje aangekomen waren van het verrukkelijke eten dat ons voor werd gezet.

We starten om goed 9 uur 's morgens aan de Lijsterstraat 15; op de parkeerplaats van buurthuis Het Kompas was voldoende ruimte voor onze auto. Vandaar vertrokken we per bus met 23 leden van onze afdeling. Helaas hadden 2 personen zich moeten afmelden wegens ziekte.

De rit ging naar De Levenstuinen van het Groot Hontschoten in Teuge. Bij aankomst werd er koffie/thee gedronken in een soort van serre-achtig gebouw, dat helemaal overwoekerd was met Bruidssluier. Er hingen daar schilderijen, gemaakt met uiteenlopende technieken. Ook allerlei kunstobjecten waren tentoongesteld in deze ruimte.

Toen we binnen aan de koffie en thee zaten, begon het te regenen. Maar even later klaarde het op en gingen we de tuinen in.

Een tuinlandschap van 1,7 ha. vol westerse en oosterse symbolen. Deze tuinen verhalen op een symbolische en filosofische wijze het leven van de mens.

Door de tuin loopt een route van 1,5 km lengte langs waterpartijen, rotstuinen, mineralentuinen, een waterval en nog meer verrassingen. Alles is weelderig begroeid met vele soorten planten en struiken. Overal staan kapelletjes, zitjes en huisjes vol met de meest uiteenlopende beelden, en snuisterijen.

Boeddhabeelden naast Crucifixen, lege parfumflesjes met plastic bloemen naast echte kunstvoorwerpen, wijze spreuken staan op muurtjes, bomen, bordjes..... Je kijkt je ogen uit!

Er zijn heel wat foto's gemaakt van al die curieuze zaken en van de mooie doorkijkjes.

Voor we uit de tuinen vertrokken hebben we in de serre een voortreffelijke lunch gebruikt.

Na de lunch ging het weer verder met de bus richting Wijhe en Olst, naar de Duursche Waarden aan de IJssel. Daar zouden wij opgewacht worden door gidsen van Staatsbosbeheer.

Onderweg daar naar toe brak de zon door en werd het nog heerlijk weer.

We reden langs smalle weggetjes in een gebied waar velen van ons nog nooit geweest waren.

De zon, echte Hollandse wolkenluchten, de IJsselvallei met zijn uitgestrektheid, een molen met vlaggetjes aan de wieken, een auto die voor ons reed met heel groot 50 op de achterraut, fanfaremuziek in de verte, toeterende vrachtwagens in colonne Het leek wel of de hele wereld feest vierde omdat de IVN 50 jaar bestond!

Om 15.00 uur waren we op de parkeerplaats bij de Duursche Waarden. We splitsten ons op in twee groepen. De goede lopers gingen een langere route lopen en zij, die wat minder goed ter been waren, een wat kortere route. We kregen allemaal een appel mee voor onderweg en begonnen aan onze wandeling.

Wandelen met een gids heeft veel voordelen, dat is bekend. Maar het grootste voordeel is toch wel dat men niet op de gebaande wegen hoeft te blijven.

Terwijl wij andere mensen keurig op het paadje zagen lopen en fietsen, struinden wij dwars door de uiterwaarden. Je loopt dan wel wat moeilijker met al die pollen gras en zo, maar je beleeft ook veel meer....

De Duursche Waarden worden begraasd door een kudde Schotse Hooglanders en een kudde pony's.

Die kudde pony's bestaat enkel uit hengsten. Dit ter voorkoming van het krijgen van te veel nageslacht. Drastische maatregel, maar het werkt wel volgens de gids. Ze lopen in een lange rij achter de mensen aan die daar wandelen of fietsen. Zouden ze zich dan toch een beetje vervelen in die mannenwereld?

Ook over de Schotse Hooglanders wist hij veel te vertellen. Vooral over de gruwelijke manier waarop ze waren afgeschoten tijdens de laatste mond-en-klauwzeer crisis, terwijl de zaak ook met een medicatiespuitje opgelost zou zijn geweest.

De gids was nog steeds emotioneel over de toen genomen maatregelen.

De steenfabriek Fortmond hebben we van dichtbij bekeken. Ook daar hebben we mooie verhalen over gehoord. Momenteel huizen er vele soorten vleermuizen in de verlaten fabriek.

Vele soorten vogels komen voor in de wateren in de uiterwaarden. Er komen nog steeds nieuwe soorten bij. Dit geldt ook voor zeldzame amfibieën en libellen, die voorkomen rond de oude kleiputten.

Na een wandeling van anderhalf uur waren we weer terug op de parkeerplaats. De zon scheen nog steeds en bij een picknicktafel hebben we ons laten verwennen met de in thermoskannen meegenomen koffie en thee. Iedereen kreeg er een stuk van de wereldberoemde hartige taart van Frieda bij.

We namen afscheid van de gidsen en stapten weer in de bus. Nu ging het richting De Oorsprong, te Schalkhaar. Een restaurant waar men met producten werkt die duurzaam geproduceerd zijn. De inrichting van het geheel was onconventioneel. De wand van de toiletten bijvoorbeeld, was van glas. Door dat glas kon je naar buiten kijken en had je het gevoel dat je buiten zat. Je keek uit op het terras en een maisveld. De mensen liepen vlak langs je heen zonder je te zien maar jij had het idee dat je te kijk zat. Kennelijk was de wand gemaakt van dat soort glas dat je ook wel in politiefilms ziet, in verhoorkamers.

Na een glaasje gedronken te hebben, konden wij ons bedienen van een zeer uitgebreid en goed verzorgd buffet. Het werd een gezellig samenzijn aan het einde van een prima dag. De jubileum-commissie had woord gehouden. Wat in de uitnodiging was geschreven was waar gemaakt. Hanneke bedankte de leden van de jubileum-commissie, voor alle werk dat ze gedaan hadden en gaf ze een presentje, dat extra op prijs werd gesteld, omdat het een door haar zelf vervaardigd mandje (met inhoud) betrof. De Herfsttijlloos-bollen die over waren van de receptie van de vorige dag, werden verdeeld onder de feestgangers. Toen voor het laatst in de bus gestapt, terug naar Enschede, waar we om ongeveer 21.00 uur terug waren op de plaats waar de reis begonnen was.

Het was een dag om met plezier aan terug te denken. En ook hier is een woord van waardering op zijn plaats voor Emmy, Hanneke en Wim; de mensen van de jubileum-commissie.

Rita Nijenboer-Slothouber

In memoriam Piet Jonker, erelid van onze afdeling

Op 24 augustus 2010 overleed Piet Jonker, bijna twee maanden na zijn vrouw Fen.

Piet is begin jaren zestig naar Enschede gekomen om leraar aan de tuinbouwschool te worden.

Hij werd lid van de toen nog jonge IVN afdeling. Jarenlang was hij een heel actief afdelingslid. Hij was in verschillende van de werkgroepen waarin de afdeling jarenlang verdeeld was actief. Zo was hij gids bij wandelingen voor volwassenen, gaf hij lezingen en was hij vanaf de aanleg in 1979 was actief in de Heemtuin. Van de Heemtuin werkgroep was Piet heel lang de coördinator. Ook heeft Piet veel mee gewerkt aan het geven van cursussen, zoals de Natuurgidsencursussen en de plantencursussen. Vooral bij de plantencursussen kwam zijn enorme diacollectie goed van pas. Hij kon er prachtige inleidingen mee maken.

Na zijn pensionering werd Piet ook lid van de werkgroep schoolwandelingen, waar hij een grote bijdrage leverde aan de wandelingen en aan de voorbereiding daarvan.

Bij vergaderingen, nieuwjaarsbijeenkomsten, avondjes of uitstapjes waren Piet en Fen altijd trouw aanwezig. Piet werkte overal actief aan mee, rustig en vriendelijk en nooit op de voorgrond tredend. Hij had nooit met iemand ruzie en kon met iedereen samenwerken.

Het kwam ook geregeld voor dat de woonkamer van Fen en Piet de plek voor overleg was. Daar werden we dan heel gastvrij ontvangen.

Het is wel duidelijk dat Piet jarenlang een grote bijdrage aan het IVN-werk in Enschede geleverd heeft. Hij werd dan ook benoemd tot erelid van de afdeling.

Toen Piet tegen de 80 liep heeft hij een Koninklijke onderscheiding ontvangen voor al zijn vrijwilligers werk.

De laatste twee jaar ging de gezondheid van Fen en Piet sterk achteruit en moesten ze wonen in het verzorgingshuis De Posten. Vooral Piet heeft het erg moeilijk gehad met het gebrek aan mogelijkheden om naar buiten te gaan. Deelnemen aan IVN activiteiten lukte toen ook al niet meer.

Allen die hem in zijn actieve leven meegemaakt hebben zullen zich Piet herinneren als een groot natuurliefhebber, die zijn kennis met enthousiasme overbracht en als een vriendelijk en bescheiden mens.

‘Naaldbossen in Nederland en Bedreigde levensgemeenschappen’

De visie op de functies van bos is tegenwoordig veranderd zegt de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) in haar brochure. Hierbij een deel van hun verhaal. (red.)

Bosbeheerders spreken nu van multifunctioneel bos, waar, naast houtproductie, recreatie en natuurwaarden een hoofdrol spelen. Ze streven ook naar een groter aandeel van loofbos van inheemse bomen ('Naaldbossen komen van nature in Nederland niet voor'). Het gevolg daarvan is dat alom naaldbossen worden gekapt of geleidelijk worden omgevormd tot loofbos.

Dit omvormingsbeleid klinkt op het eerste gezicht heel redelijk. Toch zijn er ook bezwaren. In tientallen jaren hebben veel van de oorspronkelijke naaldhoutplantages zich ontwikkeld tot bossen met indrukwekkende bomen en veel karakteristieke organismen waarbij vooral de enorme hoeveelheid paddestoelen opvalt. Hieronder zijn honderden bedreigde soorten die op de officiële Nederlandse Rode Lijst staan. Sommige naaldbossen kunnen beschouwd worden als nagenoeg natuurlijke levensgemeenschappen, die zich bovendien op natuurlijke wijze verjongen. En dat niet alleen. Oudere naaldbossen hebben een eigen belevingswaarde doordat ze altijd groen blijven en doordat er vaak een wat duistere, mystieke sfeer hangt. Dat eigen karakter wordt door veel recreanten en natuurliefhebbers zeer gewaardeerd.

Moeten de huidige waardevolle naaldbossen zomaar worden opgeofferd aan een veranderd bosbeeld om te voldoen aan een door mensen bedacht concept over hoe bos er tegenwoordig uit hoort te zien? Een bosbeeld dat zoals de afgelopen honderd jaar ons heeft geleerd om de zoveel jaar aan verandering onderhevig is. Moeten we dan maar weer telkens opnieuw beginnen met jonge boompjes die er een kleine eeuw over doen voordat er weer sprake is van volwaardig bos?

De Nederlandse Mycologische Vereniging is van mening dat het anders moet, niet alleen ten behoeve van paddestoelen, maar ook voor talrijke karakteristieke planten en dieren van naaldbossen en voor het behoud van biodiversiteit op landschapsschaal. En zeker ook voor recreanten die van deze bossen genieten.

Naaldbossen zullen niet overal te handhaven zijn. Soms moeten andere (natuur)belangen zwaarder wegen. Maar het is wel noodzakelijk om, voordat dergelijke ingrepen gepland en uitgevoerd worden, de natuurwaarden en landschappelijke betekenis van bestaande naaldbossen in de belangenafweging te betrekken. Daarvoor moeten die natuurwaarden uiteraard onderzocht worden en dat gebeurt nog vrijwel nergens. Ook is het noodzakelijk om, verspreid over het hele land, de meest waardevolle opstanden aan te wijzen als naaldbosreservaten, waar het beheer er op gericht moet zijn om het naaldbos te behouden en zich optimaal te laten ontwikkelen.

In deze brochure gaan zij nader in op het belang van naaldbossen voor paddestoelen

Inheemse naaldbomen en exoten.

In Nederland zijn slechts twee naaldbomen met zekerheid oorspronkelijk inheems. De bekendste is de Jeneverbes die plaatselijk tot enkele meters hoge struwelen vormt in heidelandschappen. Daarnaast is de voor vee zeer

giftige *Taxus* inheems, die verspreid voorkomt in loofbossen op vruchtbare bodem en inmiddels zeer zeldzaam is geworden. Door verwildering uit cultuur neemt de *Taxus* de laatste decennia weer toe. Beide soorten blijven hier verder buiten beschouwing omdat ze geen bossen vormen en omdat hun natuurwaarde onomstreden is.

De positie van onze meest verbreide naaldboom, de Grove den, is twijfelachtig. Het staat vast dat deze boom in ons land kort na de laatste ijstijd tot ongeveer 9000 jaar geleden wijd verbreid was. Daarna is de Grove den verdrongen door diverse loofbomen, maar heel misschien hebben enkele exemplaren zich tot op heden kunnen handhaven in extreme milieus, zoals zandverstuivingen en hoogvenen. Het is waarschijnlijker dat de soort in de 16^e eeuw opnieuw is ingevoerd. De huidige door Grove den gedomineerde bossen zijn in ieder geval niet natuurlijk, maar worden door de meeste bosbeheerders en sommige vegetatiekundigen toch als inheems bostype beschouwd. Ze zijn afkomstig van plantmateriaal uit Midden- en Noord-Europa. Sommige dennenbossen zijn ontstaan door het uitzaaien van geplante dennen in aangrenzende heideterreinen.

De overige naaldbomen in onze bossen zijn dus ingevoerd uit andere delen van de wereld, voornamelijk uit Centraal Europa, Noord-Amerika en Japan. Ze worden vaak aangeduid als exoten. Onder veel natuurbeheerders bestaat een aversie tegen exoten, een moreel oordeel dat niet altijd ecologisch gefundeerd is. De Fijnspar nadert in het Duitse heuvelland de Nederlandse grens tot op 200 kilometer en zijn positie in het Nederlandse bos verschilt nauwelijks van die van de grove den.

In het algemeen kan men stellen dat de paddenstoelenflora bij bomen van Europese herkomst rijker aan soorten en waardevoller is dan bij bomen uit Noord-Amerika. De belangrijkste naaldbomen met hun mycologische kenmerken zijn: Grove den, Fijnspar, Zwarte den, Lariks, Zeeden, Weymouthden, Sitkaspar, Douglasspar en Hemlockspar.

Wisselende waardering van naaldbossen

Aan het het eind van de negentiende eeuw begon men in Nederland met het aanplanten van naaldbossen om de zogenaamde 'woeste gronden' rendabel te maken. Het hout was o.a. bedoeld om mijnen te stutten, voor de productie van papier en als constructiehout, maar ook om stuivend zand vast te leggen. De eerste jaren werden op heide- en stuifzandterreinen vooral Grove dennen aangeplant, in de duinen Zwarte den. Later koos men op iets betere gronden ook voor andere bomen, zoals Fijnspar, Lariks en Douglasspar. In de vorige eeuw zijn op die manier meer dan 300.000 ha bebost.

Sinds de jaren zeventig van de twintigste eeuw stond houtoogst niet langer voorop, maar werden ook de recreatieve functies en natuurwaarden van bossen belangrijk geacht. Dit heeft geleid tot positieve ontwikkelingen, zoals een afwisselender bosbeeld, een natuurlijker leeftijdsopbouw, het verminderen van grootschalige kaalkap en het tolereren van groot dood hout in bossen. Tegelijkertijd nam de waardering voor naaldbossen bij natuur- en

bosbeheerders sterk af, vooral voor aangeplante bossen van exoten. Het idee is wijd verbreid dat bossen van exoten per definitie vrijwel geen natuurwaarden bevatten en dat inheemse loofbossen altijd waardevoller zijn en een hogere biodiversiteit bezitten. Op deze misvatting komen we uitgebreid terug. Bosbeheerders gaan steeds meer over tot het omvormen van naaldbossen, daarbij worden veel natuurwaarden ongezien en ongekend vernietigd.

Wortelsymbiose met bomen is een van de functies van paddenstoelen. Vrijwel alle worteluiteinden van bomen op armere gronden zijn omgeven door een mantel van schimmelweefsel. Wij noemen deze vorm van symbiose mycorrhiza, hetgeen 'schimmelwortel' betekent. Micorrhizaschimmels zijn essentieel voor gezonde bomen. Met hun ragdunne en wijdvertakte myceliumdraden kunnen de schimmels veel efficiënter water met voedingsstoffen opnemen dan de boomwortels zonder schimmel. Veruit de meeste van de honderden soorten vormen opvallende vruchtlichamen. Bekende mycorrhizavormers zijn boleten, amanieten, gordijnzwammen, vezelkoppen, russula's, melkzwammen en de Hanenkam.

Biodiversiteit is geen geschikte maat voor de natuurwaarde van levensgemeenschappen. Sommige habitats die duidelijk soortenarm zijn, zoals kwelders, hoogvenen en zandverstuivingen staan toch bij natuurbeschermers hoog aangeschreven. Dat komt door hun eigen karakter en de aanwezigheid van kenmerkende organismen die aan die gemeenschappen gebonden zijn.

In Nederland zijn tenminste 475 soorten paddenstoelen uitsluitend of voornamelijk in naaldbossen te vinden. Van 328 soorten waarvan de verspreiding goed bekend is, staan er 231 (70%) op de Rode Lijst 2008. Hiermee behoren naaldbospaddenstoelen tot de meest bedreigde groep van paddenstoelen.

De veronderstelde geringe diversiteit in naaldbossen is doorgaans niet gebaseerd op onderzoek van representatieve groepen organismen, maar alleen op het aantal soorten vaatplanten. In totaal worden in Nederland 52 plantensoorten als kenmerkend beschouwd voor loof- en naaldbossen tezamen op voedselarme, zure bodems. Op opstandsniveau: In een gemiddeld dennenbos op droge zandgrond groeien gemiddeld 9 soorten vaatplanten per 1000 m² naast 12 mossen en korstmossen en 80 soorten paddenstoelen. De Kruidlaag in een goed ontwikkeld eiken-berkenbos is met 15-20 soorten vaatplanten inderdaad wat rijker, maar in beukenbossen op zandgrond met 3 soorten aanmerkelijk armer. De aantallen soorten paddenstoelen liggen in deze bostypen in dezelfde orde van grootte als in dennenbossen. Als men belang hecht aan soortenaantallen, dan voegt afwisseling van bostypen iets toe aan de diversiteit.

Lang niet alle naaldbossen zijn voor paddenstoelen belangrijk, met name bossen met een dichte ondergroei van Bochtige smele, Pijpenstrootje, Zandzegge, bramen en brandnetels.

De brochure ziet er erg mooi uit, 20 pagina's verlicht met foto's van bijzondere paddenstoelen. Misschien kan ik een paar extra exemplaren aanvragen voor geïnteresseerden.

2010 is het jaar van de Biodiversiteit

Zoals je weet is de **landelijke IVN ledendag op za. 20 november**. In het ochtendprogramma wordt aandacht besteed aan het 50 jarig bestaan en aan jubilerende afdelingen en leden. 's Middags zijn er excursies. Wil je deze landelijke ledendag meemaken, neem dan contact op met Hanneke of Mieke. We kunnen dan proberen samen te reizen met een meermans- of kortingskaart.

Het **thema voor de Groene Maand 2011** (september) is: Jeugd en Natuurbeleving. Dit is vastgesteld door de Landelijke Raad op 23 okt. jl. Om meer ruimte aan de creativiteit van de afdelingen te geven is er ook een motto: Uur Puur Natuur. Juist het gelijktijdig en gezamenlijk uitvoering geven aan deze maand maakt dat er meer PR mogelijk is en dus een extra kans om het IVN bij een breed publiek bekend te maken.

Viering **Boomfeestdag 2011**. In 2011 wordt de Boomfeestdag gehouden op wo. 23 maart en het thema is 'Bomen smaken naar meer'. Boomfeestdag wordt in ruim 80% van de gemeenten georganiseerd en bijzonder vaak in nauwe samenwerking met de IVN afdelingen.

Op **18 en 19 maart 2011 is het weer NL DOET**, de grootste vrijwilligersactie van Nederland. Het Oranje Fonds nodigt uit klussen, waar u zelf niet aan toe komt, aan te melden. Bijvoorbeeld hulp bij het timmeren van hekwerk en hokken of het opknappen en beplanten van het buitenterrein. Aanmelden voor 31 januari 2011; het Oranje Fonds kan dan een financiële bijdrage geven. Voorwaarden hiervoor: www.nldoet.nl

De Heemtuin

Vanaf 24 maart hebben we samen met Ton bijna **elke woensdagmorgen van 9 -12 uur** in de heemtuin gewerkt. We hebben vooral gewied, maar ook andere lichte werkzaamheden verricht. We overleggen en vergaderen ook op de woensdagochtend. Het groepje bestaat uit Hanneke, Jeanette, Pim en Mieke.

Graag zou ik een rubriek "Waarnemingen in tuin, buurt of tijdens natuurwandelingen" opnemen in de GG. Leden kunnen daar dan hun waarnemingen uitwisselen.

Wat bloeit er in maart in uw tuin; wat vond u bijzonder tijdens uw wandeling door het buitengebied van Enschede, etc. (redactie)

Colofon

Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Enschede.

De **Gidsengids** verschijnt
4 keer per jaar.

Redactie-adres tijdelijk:
Kopij zenden naar het secretariaat

Redactiemedewerkers:
vacant

Lidmaatschap IVN
De contributie bedraagt voor:
IVN-leden € 15,00 per jaar
huisgenootleden € 3,50 per jaar.
De minimale bijdrage voor
donateurs is € 12,00.
Opzeggen: schriftelijk voor 31
december

Giro: 8 3 8 8 8 3
t.n.v. IVN Enschede

website:
www.ivn.nl/enschede

Bestuur

Voorzitter:
Hanneke van Dorp
Joke Smitlanden 63
7542 VR Enschede
e.: hanneke_van_dorp@planet.nl
tel: 053-4780392

Secretariaat en ledenadministratie:
Mieke Vlierhaar
Bergweg 27, 7524 CT Enschede
e.: m.vlierhaar@home.nl
☎ 053 433 69 90

Penningmeester:
Dirk Nijenboer
Van Riebeekstraat 95
7535 ZJ Enschede
e.: dendirk@home.nl
☎ 053 4311364

Leden:
Ineke Muijser
Broekheurnerring 619
7544 TN Enschede
e.: w.h.muijser@kpnmail.nl
tel.: 053- 4762518

vacature

KOPIJ - vóór 15 februari 2011 - KOPIJ

Graag sturen naar: m.vlierhaar@home.nl

ENSCHEDÉ

Adressering onjuist,
dan graag retour afzender:

IVN Afd. Enschede
Bergweg 27
7524 CT Enschede